

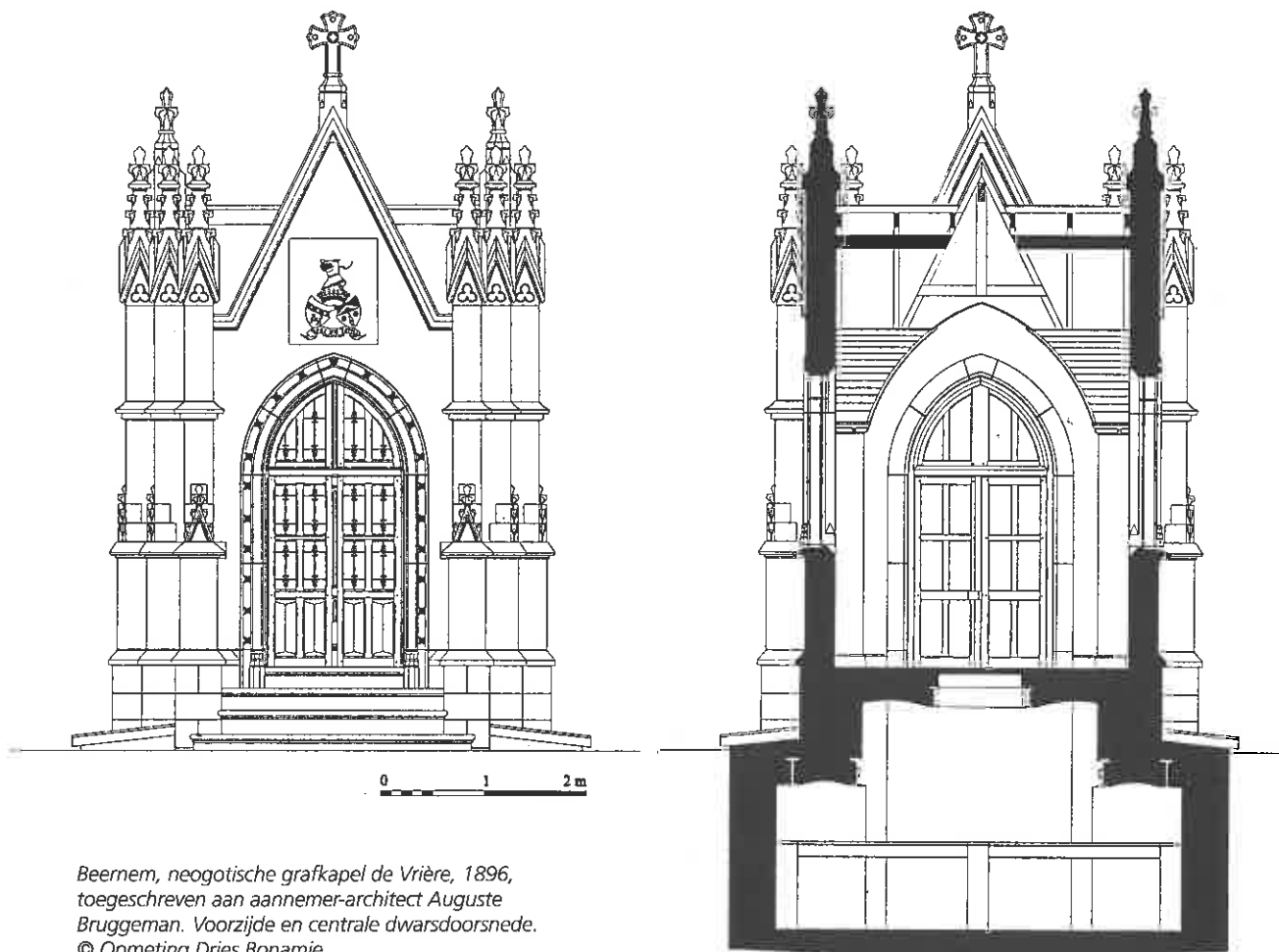
Afgiftekantoor
Antwerpen X

Driemaandelijks
Nieuwsbrief voor
EPITAAF-leden

Nummer 45
okt.-nov.-dec. 1999
13de jaargang

EPITAAF

vereniging voor funeraire archeologie

*Beernem, neogotische grafkapel de Vrière, 1896,
toegeschreven aan aannemer-architect Auguste
Bruggeman. Voorzijde en centrale dwarsdoorsnede.
© Opmeting Dries Bonamie.*

Voorwoord

Architect Dries Bonamie heeft zich tot doel gesteld een indrukwekkende neogotische grafkapel op de begraafplaats in Beernem te restaureren; een neerslag van zijn voorbereidend teken- en studiewerk in deze nieuwsbrief.

Aan de vooravond van een nieuw millennium past het goede voornemens en plannen te maken.

Epitaaaf ontsnapt er niet aan en hoopt een nieuw elan te vinden, maar dan liefst met de steun van de leden.

Op zaterdag 22 januari zijn alle leden hartelijk welkom in de ateliers Salu te Laken. Bij een drankje leiden we het nieuwe millennium in en maken we ook van de gelegenheid gebruik om de Epitaaaf-plannen en -projecten toe te lichten. Wij hopen u daar allen te ontmoeten!

Inhoud

Grafkapel van de familie de Vrière, Beernem	2
Lebanon Circle in de prijzen	6
Onderhoudspremie voor niet-beschermde grafmonumenten ..	6
Epitaaaf met frisse moed het jaar 2000 in	7
Open Monumentendag bij Epitaaaf	8

Zie onze agenda op pagina 8

Grafkapel van de familie de Vrière, Beernem

Ten oosten van de kerk van de Beernemse Sint-Amandusparochie prijkt, midden de rijk bewerkte en overwegend neogotische natuurstenen grafmonumenten, een grafkapel in een dito stijl. Het bouwwerk steelt door z'n vormgeving en materiaalgebruik de aandacht van menig kerkhofbezoeker en passant.

Ondanks zijn weinig goede bouwfysische toestand en verlaten aanblik, kan deze grafkapel beschouwd worden als dé blikvanger van de oud-Beernemse dodenakker. Het wapenkabinet dat boven de beglaasde vleugel deur in bas-reliëf gehouwen werd, vertelt al iets meer over de identiteit van de kapel. In de Beernemse volksmond is de grafkapel gekend als de kapel van *de Vrière* of *van der Stegen*. De naam *de Vrière* is voor weinig Beernemnaars onbekend. Hij wordt geassocieerd met tal van gebeurtenissen uit de plaatselijke geschiedenis die op bepaalde momenten de gemeentegrenzen ver overschreden hebben.

De familie de Vrière

Beernem ligt als landelijke gemeente op amper een twaalf kilometer van Brugge. Gesitueerd in de uitgestrekte groene gordel van de middeleeuwse stad, werd Beernem tijdens de vorige eeuw gekenmerkt door zijn uitgestrekte bossen waarin de landadel kastelen bouwde, parken liet ontwerpen en de agrarische exploitatie in een stroomversnelling bracht. Hoewel de sloopwoede van de 70-er jaren het meest imposante exemplaar deed verdwijnen, was Beernem een zevental kastelen rijk.

Eén van de adellijke geslachten die in Beernem verzeild raakte, was de familie *de Vrière*. Het actieve verhaal in de gemeente begint vooral met mevrouw *Léonide Mulle de ter Schueren*, weduwe van Etienne-Charles ridder *de Vrière*. Etienne-

Kasteel Bloemendaele in Beernem.

Charles' vader ontving op 8 augustus 1861 de titel van ridder. Etienne-Charles *de Vrière* zelf overleed in 1864 te Brussel en werd er vermoedelijk ook begraven.

Zijn weduwe kocht in 1875 het Beernemse buitengoed «Bloemendaele» van de familie *van Zuylen de Neyvelt*. Het oude classicistische kasteeltje dat, gelegen op slechts enkele meters van de spoorlijn, door de voorbijrijdende treinen geleidelijk aan uiteengetrild werd, voldeed niet aan de wensen van de edeldame. Ze liet in 1878 door niemand minder dan architect Louis Dela Censerie op een wat grotere afstand van de spoorweg een nieuw kasteel optrekken dat een mengstijl tussen neogotiek en neorenaissance vertoonde. Het oude kasteeltje kreeg als aandenken aan een vroeger kortstondig verblijf van koning Leopold II nog respijt van de sloophamer tot in 1918.

Léonide *Mulle de ter Schueren* overleed op 17 mei 1896 op haar kasteel «Bloemendaele». Na haar betrok haar zoon, ridder Etienne jr. het kasteel. Etienne *de Vrière* maakte zich als burgemeester van

Beernem van 1891 tot 1926 bijzonder verdienstelijk. Zijn zelfzuchtig, autoritair en hautain karakter maakten hem tot onderwerp van allerlei roddels en lasterpraatjes. Zijn losbandige levensstijl dikte deze negatieve reputatie nog aan. Zo kwam de ridder-burgemeester in het begin van deze eeuw in opspraak in het ophefmakende dossier van de «moorden van Beernem».

Gefixeerd op dit element, houden de meeste traditionele levensschetsen over Etienne *de Vrière* hierbij op. Ten onrechte eigenlijk, want als burgemeester was hij een bijzonder actief en ondernemend man. Hij was één van de stichters van de «Eigenaars- en Lanbouwersbond», één van de eerste vrije landbouwverenigingen. Naast deze activiteit zat hij vele andere landbouwverenigingen voor en was hij stichter van enkele coöperatieve melkerijen te Beernem, Knesselare en Wingene. Hij was bovendien ook medestichter van de «Samenwerkende Brouwerij van Roeselare». Hij raakte nauw betrokken bij de oprichting van tal van verzekeringsinstellingen en leenbanken die zich

toespitsten op de agrarische sector.

Etienne de Vrière was grootgrondbezitter en stond met een kadastraal inkomen van 12.000 frank en meer ingeschreven op de rol van de verkiesbaren voor de Senaat. Hij beheerde zijn eigendom als een agro-industrie en stimuleerde de ontluikende industrie te Beernem. Het was onder andere hij die de Wevelgemnaar Constant Vansteenkiste onder zijn vleugels nam en hem in Beernem de kans gaf het procédé van de warmwatertoren van vlas op punt te stellen en voor het eerst op industriële schaal uit te bouwen. Het later gepatenteerd geworden procédé kende na de proefperiode in Beernem wereldwijde verspreiding.

De kunst om zijn macht en aanzien te vertalen in architectuur, werd Etienne de Vrière ongetwijfeld met de moedermelk ingegeven. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zowel het plein voor het gemeentehuis als de hoofdstraat van Beernem-dorp de naam «Bloemendaele» opgespeld keeg.

Het ontstaan van de grafkapel

Boven de ingang van de grafkapel prijkt een bas-reliëf met wapenkabinet en devies «Regi et Patria». Dit kabinet behoorde toe aan het koppel Etienne-Charles de Vrière en diens echtgenote Léonide Mulle de ter Schueren. Etienne-Charles, overleden te Brussel in 1864, werd

Boven de ingangdeur : wapenkabinet de Vrière - Mulle de ter Schueren.

ZW-zicht op de grafkapel.

niet in Beernem begraven.

De kapel werd opgetrokken naar aanleiding van het overlijden van zijn weduwe Leonide (17 mei 1896). Hoewel geen exacte datum kon worden teruggevonden in de archieven, kunnen we uit de gegevens van het Archief van het Kadaster van Brugge afleiden dat de kapel moet dateren van 1896. Op de achterzijde van de balk die het altaarblad draagt, bevinden zich enkele potloodinscripties die vele hypothesen bevestigen. Ze zijn afkomstig van enkele werklieden die in dienst van baron Snoy, schoonbroer van Etienne de Vrière, meehielpen aan de realisatie van de

kapel. De oudste datum die er voorkomt is 1896.

Over de architecten van het bouwwerk werd in de bijzonder schaarse archiefdocumenten niets teruggevonden. Gezien de nauwe samenwerking van ridder de Vrière met aannemer-architect Auguste Bruggeman, kunnen we met een aan zekerheid grenzende veronderstelling zeggen dat de grafkapel van zijn hand is. Het was ondermeer Bruggeman die de monumentale neogotische pronkgevel van het Beernemse gemeentehuis ontwierp en later de door de oorlog beschadigde pachthoven van de Vrière oplapte.

Beschrijving van de kapel

• Exterieur

De grafkapel vertoont overduidelijk een neogotische stijl. Het is als het ware een reliekschrijn dat tot architecturale dimensie werd verschaald. Het grondplan is bescheiden kruisvormig. De toegang bevindt zich in de westgevel. De kapel wordt betreden via een beglaasde houten vleugel deur, waarvan de onderste vakken met briefpanelen werden ingevuld. Het geheel wordt bekroond door een spitsbogig bovenlicht. In de oostgevel en in de beide zijgevels werd telkens een glas-in-loodraam voorzien. Deze tapijtramen werden opgebouwd uit verticale ruiten blank glas. De raampanelen werden telkens centraal geaccentueerd door een op blank glas gebrandschilderde bloemenboeket in zilvergeel met zwartverf omrand. Aan de vier punten van dit motief komt en telkens een bloemmotief voor, in grisaille geschilderd op licht gekleurd glas. De lilakleurige zoom die de dagopening van het raam in het glas accentueert, wordt onderbroken door met bloemen beschilderde cirkelvormige en vierkante elementjes in respectievelijk geel en blauw glas. Voor de zoom in het oostelijke raam werd gekozen voor glas met een intense rode kleur. In de noordelijke en

Bekronende pinakels op de steunberen.

zuidelijke gevel worden de glasramen langs weerszijden geflankeerd door kleinere spitsbogige blinde ramen.

De kapel werd opgebouwd in een natuur- en baksteenarchitectuur. Het bouwwerk ontstaat vanuit een licht hellende dorpel over een plint, beide in massieve Doornikse steen, om vervolgens verticaal op te gaan in baksteenmetselwerk dat uiteindelijk bekroond wordt door een witstenen sierlijst. De spitsbogige raam- en deuropeningen werden omzoomd met een sterk geprofileerde natuurstenen lijst getooid met individuele bloemen.

Het kruisvormig grondplan wordt verduidelijkt door het dakenpatroon, waarvan de twee penetrerende zadeldaken op de respectievelijke uiteinden een topgevel bezitten met natuurstenen deklijst en bekroning. Deze bekroning is in de oost- en westgevel een twee-dimensionale kruisbloem. De verjongende bakstenen steunberen, die de hoeken van elk bouwvolume flankeren, worden op regelmatige plaatsen horizontaal onderbroken door een natuurstenen lijst die over het gevelvlak doorloopt. De steunberen worden telkens bovenaan bekroond met een opvallende en gesegmenteerde pinakel in witte natuursteen.

De kapel wordt betreden via enkele treden, aangezien het plafond van de ondergrondse crypte gedeeltelijk boven het maaiveld komt te liggen.

• Interieur

De kapel werd geplaveid in vierkante tegels van wit Cararamarmer. Het geheel werd omzoomd door een boord in zwarte Belgische marmer, een steensoort die ook toegepast werd voor de plint in het interieur. Aan de voet van de beglaasde vleugel deur liggen drie zware natuurstenen dallen in Doornikse steen, in een brede lijst van hetzelfde materiaal, die de toegang tot de crypte afsluiten. Binnen staat tegen de oostgevel een natuurstenen altaar met een eerder naïef uitgewerkte kalvarieberg erop.

Begraven personen

In de crypte van de grafkapel werden een tiental personen bijgezet: Léonide Mulle de ter Schueren (*5-9-1828 †17-5-1896), Adelaïde van Reynegom de Buzet et dherenthout (*10-6-1862 †10-11-1900), Marie de Vrière (*16-5-1851 †15-6-1921), Idesbalde Snoy (*25-9-1852 †17-12-1922), Anaïs Otto de Mentock (*19-9-1856 †1-4-1924), Etienne de Vrière (*9-11-1857 †8-11-1936), Geoffroi van der Stegen de Schrieck (*1-9-1948 †20-1-1949), Alexander van der Stegen de Schrieck (*27-7-1872 †30-8-1949), Georgine Snoy (*14-1-1881 †10-3-1955) en Idesbald van der Stegen de Schrieck (*4-5-1907 †23-11-1961).

De kleinzoon van Etienne de Vrière, en tevens gewezen burgemeester van Beernem, Hubert ridder van Outryve d'Ydewalle, werd tijdelijk bijgezet in de crypte van de kapel, in afwachting van zijn definitieve rustplaats in het park van zijn kasteeldomein *Drie Koningen te Beernem*.

De grafkapel als schakel in een geheel

Reeds eerder werd gewezen op het feit dat de familie de Vrière haar sociale machtspositie veruitwendigde via architectuur. Ook de grafkapel is hiervan een duidelijk voorbeeld.

Eerder kwam het kasteel *Bloemendaele* ter sprake dat in opdracht van Léonide Mulle de ter Schueren tot stand kwam. Qua stijl werd zowel de neogotiek als de neorenaissance gehanteerd.

Ridder de Vrière wou tijdens zijn ambtsperiode als burgemeester duidelijk zijn stempel op de gemeente drukken. Zo liet hij op het einde van vorige eeuw door architect Auguste Bruggeman de voorgevel van het gemeentehuis (toen school) verbouwen in neogotische stijl. Enkele jaren later werd het gebouw aanzienlijk verlengd, waarbij ook de neogotische gevel verder doorgetrokken werd. Frap-

De kalvarieberg op het altaar.

pant is wel dat in deze gevel het wapenschild van de gemeente Beernem bekroond wordt door een adellijke kroon.

De *Vrière* gaf in het begin van deze eeuw ook impulsen tot het verbouwen van de Sint-Amanduskerk te Beernem, tot de vorm zoals we die nu nog steeds kennen. Hij schonk er samen met andere adellijke families uit de gemeente enkele gebrandschilderde glasramen. De drie altaren in de kerk zijn van de hand van baron *de Bethune* zelf.

De grafkapel, een neogotisch architecturaal product in opdracht van de familie *de Vrière*, is dus geen toevallig element, maar bekleedt een volwaardige plaats in de reeks gebouwen die dit geslacht rechtstreeks en onrechtstreeks aan Beernem achterliet.

De toekomst van de kapel

De grafkapel is jarenlang aan haar lot overgelaten. De weersinvloeden en de tand des tijds hebben hier gretig gebruik van gemaakt, met alle gevolgen van dien. De overgang van de eeuwigdurende naar de tijdelijke concessies heeft voor de oude grafmonumenten in Beernem, zoals op vele landelijke kerkhoven, voor heel wat verwarring gezorgd. Doordat de families destijds niet zijn aangeschreven, is het soms een

quasi onmogelijke zaak uit te maken welk monument nog vergund is en welk niet. Toen in Beernem bleek dat ook de registratie van de oude concessies, begravingen en bijzettingen nergens te bespeuren was, werd de zaak pas helemaal onduidelijk. Met de situatie, waarbij terzelfdertijd iedereen en niemand de verantwoordelijkheid draagt over een bepaald grafmonument, werd ook de grafkapel van de familie *de Vrière* geconfronteerd.

Naar aanleiding van de inventarisatie van het volledige Sint-Amanduskerkhof (afgerond in februari 1998), werd gestart met een grondig onderzoek naar de instandhouding van de grafkapel, waarvan de bouwfysische staat steeds bergaf ging.

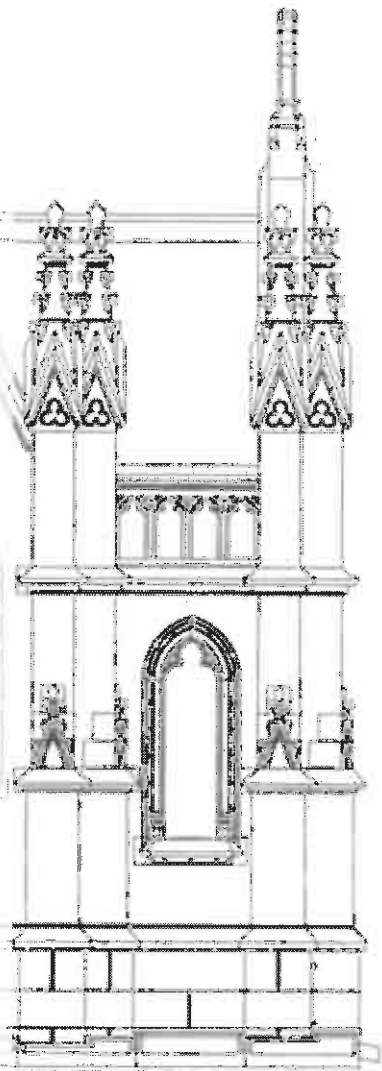
Aan de hand van allerlei archiefmateriaal, werd een historisch onderzoek gedaan naar de kapel, terwijl een opmeting voor een gedetailleerd inzicht in het gebouw zelf zorgde. Met de gegevens die zowel uit het onderzoek als uit de opmeting volgden, werd gezocht naar de erfgenamen van de familie *de Vrière*.

Momenteel wordt met de familie *van der Stegen de Schriek*, en in samenwerking met het gemeentebestuur van Beernem, gewerkt aan een oplossing voor de grafkapel die aan een dringende restauratiebeurt toe is. Een dossier voor de aanvraag van de bescherming als monument met funeraire waarde is momenteel in aanmaak. In een volgende fase wordt een restauratiedossier opgesteld. Na de restauratie wensen de erfgenamen de crypte bovendien verder te gebruiken als begraafplaats. Een nieuw leven voor een ingedommeld funerair monument.

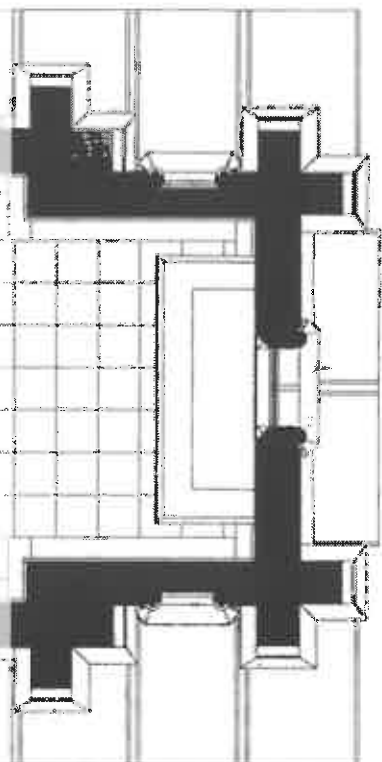
Dries Bonamie, oktober 1999

Wie een bezoek wenst te brengen aan de grafkapel van de familie *de Vrière* kan hiervoor steeds een afspraak maken met Dries Bonamie tel. 050/79 24 56 / fax 050/79 24 57

Foto's en tekeningen: © Dries Bonamie

0 1 2 m

De zuidgevel en horizontale doorsnede.

Lebanon Circle in de prijzen

Naar jaarlijkse gewoonte kende «Europa Nostra» haar prijzen toe. «Europa Nostra» is de federatie die, in 35 Europese landen, meer dan 200 organisaties telt die actief zijn op gebied van het cultureel patrimonium. Zij zien ondermeer de noodzaak in om tot een verbetering van de leefkwaliteit in Europa te komen. Tevens moedigen zij pogingen aan die kunnen leiden tot een verhoging van de maatstaven ter verbetering van restauratie. Dit laatste doen zij door het toekennen van jaarlijkse prijzen, eremedailles en het uitreiken van diploma's.

Voor het jaar 1998 werden meer dan 130 projecten, uit 20 verschillende landen, ingediend. Na een eerste schifting werden 27 projecten weerhouden. Vier daarvan kwamen in aanmerking voor een medaille: de Menierfabriek in Noisiel (Frankrijk), de Calvinistische kerk in Sonkad (Hongarije), de Koppelpoort in Amersfoort (NL) en Painshill Park in Cobham (Verenigd Koninkrijk).

Andere projecten mochten zich verheugen in een diploma. In de categorie «kerkelijke gebouwen en begraafplaatsen» viel de eer te beurt aan de «Circle of Lebanon», de cirkel van Libanon, op de Londense begraafplaats Highgate. De motivatie van de jury betrof

Londen-Highgate,
Egyptische laan.
Foto Jacques Buermans.

o.a. : de inspirerende bewaars-technieken uitgevoerd door een vrijwilligersorganisatie, op een belangrijk deel van een bekende historische begraafplaats, en dit door gebruik te maken van het principe van een minimale tussenkomst.

Highgate werd gesticht in 1836. Het Westerse gedeelte werd geopend in 1839, het Oosterse gedeelte (waar Karl Marx zijn laatste rustplaats heeft) in 1855. In 1975 kon de «London Cemetery Company», eigenaar van Highgate, het onderhoud van het Westerse gedeelte niet meer aan en besliste tot sluiting ervan. De «Friends of Highgate», een liefdadigheidsinstelling, kregen de toestemming van de eigenaars om, gedurende enkele uren tijdens de weekeinden,

te werken op de begraafplaats. In die periode konden de «vrienden» enkel de overwoekerende beplantingen intomen. In 1976 gingen de eigenaars failliet en, in 1981, kregen de «Friends of Highgate» de mogelijkheid om in het bezit van de begraafplaats te komen en deze alzo te vrijwaren van een herbestemming. Sindsdien werd een hele weg afgelegd.

Voor de restauratie van de Cirkel van Libanon en de aanpalende Egyptische laan (in de helft van de vorige eeuw was men wild van Egypte en men spiegelde zich in Highgate aan de «Vallei der Koningen») werd gebruik gemaakt van conserveringstechnieken. In een eerste fase werd geopteerd voor een volledige restauratie maar na enkele, niet zo geslaagde, pogingen werd daarvan afgezien. Ik kon die eerste pogingen aanschouwen en had een indruk van «nieuw» oud. Daarbij kwam nog dat er er bijna niets meer overbleef van de originele plannen van James Bunstone Bunning. Daarom werd geopteerd om het geheel te conserveren in de toestand waarin het zich bevond. Nu werd enkel, via een aantal conserveringstechnieken, getracht om verder verval tegen te gaan. Het resultaat mag werkelijk gezien worden. Aan dit, vierfasige, project hing een prijskaartje van 310.000 Britse ponden.

Jacques Buermans

Onderhoudspremie voor niet-beschermd grafmonumenten

Het motto van de Vlaamse monumentenzorg is al geruime tijd beter voorkomen dan genezen. Op 18 mei 1999 werd een nieuw Vlaams decreet - houdende de bevordering van het onderhoud van het **niet-beschermd** onroerend klein historisch erfgoed - van kracht. Volgens artikel 2 van dit in het Staatsblad (31 10 1999) verschenen decreet is dit ook van toepassing op graven. Deze mogelijkheid wordt voor een proefperiode ingesteld (tot 1 oktober 2000) en wordt gelijkgesteld aan die van de beschermde monumenten. Onderhoudspremies kleiner dan 50 000 BEF kunnen worden toegekend.

Meer info over deze onderhoudspremie bij :

Afdeling Monumenten en Landschappen - Graaf de Ferraris-gebouw

Emile Jacqma:laan 156 (bus 7) - Nieuwe straatnaam en huisnr vanaf 14

december 1999 - Koning Albert II-laan 20 (bus 7) - 1000 Brussel

Dhr. P. Van Waterschoot of J. Schoenmakers - T (02) 553 82 28 of (02) 553 82 24

Een brochure *Onderhoud van monumenten. Premie & fiscale tegemoetkoming* geeft meer uitleg over de voorwaarden en modaliteiten en kan op hetzelfde adres worden aangevraagd.

EPITAAF MET FRISSE MOED HET JAAR 2000 IN

• ACTIVITEITEN •

Zoals u in de agenda van deze Nieuwsbrief kunt lezen zoekt EpitAAF nieuwe activiteiten aan te boren en een aantal paden, waar de laatste jaren iets minder aandacht aan geschonken werd, opnieuw te bewandelen. Daarom zoeken wij helpende handen.

In de eerste plaats willen wij op regelmatige basis, vanaf februari telkens op de derde zaterdag van de maand, **geleide bezoeken aan begraafplaatsen** organiseren. In dit kader zijn ook uw voorstellen voor een wandeling op een of ander kerkhof welkom. Ook adressen van personen of organisaties die geleide wandelingen inrichten zijn welkom zodat we niet steeds dezelfde kerkhoven dienen aan te doen. Tijdens de winterperiode willen we bezoeken aan kerken, cryptes of ander funerair moois brengen. Ook daarvoor zijn alle tips van harte welkom.

• OPENSTELLING VAN ONS CENTRUM EN MUSEUM •

Vanaf februari 2000 willen we, op de eerste zaterdag van de maand in de namiddag, ons **Museum voor**

Grafkunst openstellen voor het publiek. Naast de reguliere pronkstukken uit ons museum willen we ook exposities, fototentoonstellingen, voordrachten en/of diavoorstellingen aan de bezoekers aanbieden. Daarvoor hopen we op vrijwilligers om een oogje in het zeil te houden en een woordje uitleg te geven. EpitAAF kan die bereidwilligen hiervoor een basisopleiding geven. Om dit alles didactisch te omkaderen is er nog heel wat werk te doen. En ook daarvoor kunnen we alle hulp gebruiken.

Onze ambitie om de belangrijke grafmonumenten op de Lakense begraafplaats te inventariseren kunnen we nu eindelijk waarmaken met een aangepast databank-programma. Er is echter nog heel wat veldwerk te doen en ook hier is alle hulp welkom. Dit zou al een aanvang kunnen nemen op de dagen dat ons museum voor het publiek opengesteld wordt.

Kortom die eerste openstellingen kunnen de vorm aannemen van een workshopformule, een gelegenheid om heel wat te leren over ons funerair erfgoed en tegelijk een steentje bij te dragen tot het behoud ervan.

• NIEUWSBRIEF •

Tenslotte wil EpitAAF, in de agenda van de Nieuwsbrief, plaats maken voor het vermelden van lokale initiatieven met betrekking tot het funeraire. Breng ons op de hoogte zodat wij er melding van kunnen maken maar gelieve er wel rekening mee te houden dat de Nieuwsbrief driemaandelijks verschijnt en berichten ons ruim op tijd dienen te bereiken om nog gepubliceerd te kunnen worden.

In de Nieuwsbrieven is eveneens plaats voor artikels, natuurlijk over funeraire onderwerpen. Ook besprekingen van recent verschenen boekwerken over begraafplaatsen en dergelijke kunnen wij opnemen.

Hebt u nog andere voorstellen, wij zullen ze graag in overweging nemen. In één woord: **Voelt u zich geroepen om EpitAAF op een of andere wijze bij te staan, aarzel dan niet het ons te melden.**

• ONTMOETINGSNAMIDDAG •

U kunt uw tips kwijt op ons adres: EpitAAF vzw, Onze-Lieve-Vrouwvoorplein 16, 1020 Brussel, maar EpitAAF wil ook eens naar de noden van haar leden informeren en daarom kan eenieder die dit wenst zijn 'ei' kwijt op onze ontmoetingsnamiddag «EpitAAF met frisse moed het jaar 2000 in» op zaterdag 22 januari 2000, tussen 14 en 17 uur, in de ateliers Salu aan het Onze-Lieve-Vrouwvoorplein 16 te Brussel. EpitAAF voorziet een drankje maar bovenal een luisterend oor. Alle tips zijn welkom en EpitAAF zal haar toekomstplannen voorleggen aan de aanwezige leden en informatie verstrekken over haar projecten.

U kunt, op 22 januari, ook uw lidgeld voor het jaar 2000 regelen.

Jacques Buermans

De Geefstentoonstelling in de ateliers Salu tijdens de Open-Monumentendagen.

Op 18 en 19 september werden, door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Open Monumentendagen georganiseerd. Epitaaf fungeerde eens te meer als gastheer. Zo'n 500 geïnteresseerden vonden de weg naar de ateliers Salu. Voor vele kijklustigen was het een eerste ontdekkingstocht in deze ruimte. Meer dan één iemand was verbaasd hier een kunstenaarsatelier aan te treffen. Enkele trouwe Epitaafleden vereerden ons met hun bezoek. Zij die hier jaren geleden waren en nu nog eens terugkwamen waren verheugd over het werk dat Epitaaf in al die jaren verrichtte. Enkele familieleden van Ernest Salu en vroegere werknemers van het atelier spraken zich in dezelfde lovende bewoordingen uit.

In het bovenzaaltje liep een kleine tentoonstelling gewijd aan Willem Geefs, een der belangrijkste neo-classicistische beeldhouwers uit het 19de eeuwse België.

Zaterdag en zondag werden ook rondleidingen op de begraafplaats van Laken gegeven. Voor vele bezoekers was dit een eerste kennismaking met deze prachtige dodenakker. Hopelijk vinden een aantal van hen de weg terug bij een door Epitaaf georganiseerde wandeling op dit Brusselse Père Lachaise of op een andere Epitaafactiviteit.

Jacques Buermans

A G E N D A

Zaterdag 22 januari 2000 - Laken - 14.00 u tot 17.00 u

Ontmoetingsnamiddag in het Centrum voor Funeraire Archeologie, voormalige ateliers Salu, O.-L.-Vrouwvoorplein 16, 1020 Brussel. Toelichting over de Epitaaf-plannen en projecten om 15.00 u. Het Trio Michel Terlinck zorgt voor de muzikale omlijsting met de hommel, een tokkelsnaarinstrument, percussie en Turkse sas. Zij brengen traditionele muziek en eigen composities.
ALLE LEDEN ZIJN HIERBIJ UITGENODIGD !

Zaterdag 19 februari 2000 - Brussel - 10.00 u

Bezoek aan grafmonumenten in de Brusselse Sint-Jacob-op-Coudenbergkerk en de O.-L.-Vrouw-van-de-Zavelkerk (●), onder begeleiding van Lode De Clercq. Afspraak aan de ingang van de Sint-Jacob-op-Coudenbergkerk aan het Koningsplein.

Zaterdag 18 maart 2000 - Laken - 18.30 u

Lezing 'Volksgrafkunst in de Ardennen' (●), door Epitaaflid Carlo Kockerols, in het Centrum voor Funeraire Archeologie, voormalige ateliers Salu.

- (●) *Graag op voorhand inschrijven op rekeningnr. 068-2039260-56 van Epitaaf, 1020 Brussel. Vermeld datum, activiteit en aantal personen. Leden 150 BEF. Niet-leden 200 BEF.*

Tentoonstelling (nog tot 24 januari 2000).

La Mort n'en saura rien. Reliquaires d'Europe et d'Océanie.
De dodencultus van alle continenten samengebracht.
Musée national des Arts d'Afrique et d'Océanie (MAAO)
Parijs (12e) 293 avenue Daumesnil (Metro Porte Dorée)
T. 01 43 46 51 61

Wie er bij de wandeling op het Schoonselhof in oktober niet bij kon zijn, krijgt nog een kans. Op **zondag 30 januari 2000** doet Jacques Buermans deze wandeling nog eens over, naar aanleiding van het radioprogramma 'Visum'.

Afspraak op 13.30 u aan de ingang van het Schoonselhof. De deelname is beperkt tot 50 personen, dus bellen naar Jacques Buermans (03/829.16.03). 150 BEF per persoon.

EPITAAF vzw

Onze-Lieve-Vrouwvoorplein 16 - 1020 Brussel

Lid van de VLAAMSE
CONTACTCOMMISSIE
MONUMENTENZORG

met de steun van

BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK
GEWEST
VLAAMSE
GEMEENSCHAPS
COMMISSIE

Jaarabbonnement en lidmaatschap 2000 : 550 BEF (duo-lidmaatschap voor koppels, 1000 BEF) door overschrijving op rekening 068-2039260-56 van Epitaaf met vermelding van naam (namen), adres en jaartal. Vanaf een bedrag van 1.000 BEF wordt u steunend lid van Epitaaf.

Redactie : Bert Bracke, Jacques Buermans, Pol De Prins, Linda Van Santvoort.
Met medewerking van Dries Bonamie.
Vormgeving en druk : Carto, 1030 Brussel.
V.U. Linda Van Santvoort, O.-L.-Vrouwvoorplein 16, 1020 Brussel.